

עיונים בהלכה שאין אדם משים עצמו רשע

א. מיגו במשים עצמו רשע

ראיתי ונתון אל לבי לברר דין משים עצמו רשע בטענתו היכא שיש לו מיגו אם נאמן. אף שאין אדם משים עצמו רשע, שנחלקו הפוסקים בדין זה. וכן האומר שרפתי גדישו של חברי בשבת, שראיתי מי שהעלה לחדש שיהיה פטור אף הסוברים דגם במיגו אין אדם משים עצמו רשע (הריה"ג ז.נ. גולדברג בקובץ "תחומין" ד' עמ' 347-8) ולפינו יבואר בס"ד.

ב. הסוגיא בכתובות וביאור הגרש"א

בכתובות י"ח ע"ב מתני' העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' הרי אלו נאמנים. ואם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנים. ובגמ' שם אמר רמי ברחמא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון אבל אנוסים היינו מחמת נפשות הרי אלו נאמנים, אמר ליה רבא כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכו' אלא כי אתמר ארישא אתמר הרי אלו נאמנים. אמר רמי בר חמא לא שנו אלא שאמרו אנוסין היינו מחמת נפשות אבל אמרו אנוסין היינו מחמת ממון אין נאמנים מאי טעמא אין אדם משים עצמו רשע.

ובדור"ח רעק"א שם כתב וז"ל: אאב"ה מתחלת דברי אבא מרי מאור הגולה זצ"ק"ל בזה נראה דפשיטא ליה דדין כיון שהגיד כו' הווא רק שאי"נ על זה שחוזר ומגיד מטעם עדות. אבל מ"מ כשיש לו מיגו נאמן, ואחי הרב רבי שלמה נ"י בחדושו על שו"ע חו"מ כתב היפוך מזה. ע"כ אעתיק דבריו כאן והם דברי הש"ך בדיני מגו (סוף סימן פ"ב אות כ"ד) שהביא ראיה דהיכא דמשים עצמו רשע בטענתו אי"נ דמגו וכו' ומדברי התוס' פרק אע"פ (דף ס"ג ב' ד"ה אבל) שהקשו וכו' וע"כ סברת התוס' דלא כש"ך וכו' גם לקמן (דף י"ט) הקשו בתוס' דנאמין למלוה שטר אמנה וכו' גם בהגהת שו"ע יו"ד (סי' קס"ט ס' כ"ה) דהלוה נאמן דהלוואה היה ברבית במגו (וע"ש בש"ך ס"ק ע"ט). ואולם הא ודא קשיא לי על התוס' והגהת שו"ע בהא ממסקנא דרבא בכתובות (דף י"ח ב') דא"נ לומר אנוסים היינו מחמת ממון אף באין כתב ידם יוצא ממ"א ונתן רבא שם הטעם משום דאאמע"ר יוצא מבואר דל"א מיגו היכא דמע"ר. והנלע"ד דבלא"ה קשיא לי למ"ש רש"י שם בפירוש אאמע"ר דא"נ לפסול עצמו דקרויב פסול להעיד, א"כ מה זה ענין שלא יהיו נאמנים לפסול השטר, דהא אינם קרובים לגבי השטר והרי דברי רש"י נראים מתאימים עם דברי הריב"ם שבהגהת אשרי פרק הגוזל עצים (סי' י"ח) דל"א אאמע"ר כ"א לענין עדות (ור"ל בפלוני רבעני לרצוני דבברת רב יוסף דרשע הוא פסול לעדות ע"ז השיב רבא אאמע"ר ולא נפסל לעדות ע"י עצמו) והכי כ' הריב"ם דמה"ט יכול לפטור עצמו מממון בטענה

שמע"ר בה, אלמא דאף דכפי טענתו פסול הוא לעדות ואין מאמינים לו מ"מ לגבי ממון מהימן, וה"נ אף דכפי דבריהם הם פסולים לעדות מ"מ יהיו נאמנים לגבי השטר, ותו קשיא כיון דרבא הקשה רק על מה דאמר רמב"ח דמחמת נפשות גם בסיפא נאמנים, א"כ היה לו די לנייד בזה מדבריו ולומר דבסיפא בכל גווני אף מחמת נפשות א"נ, אבל ממה דס"ל לרמב"ח דברישא בכל גווני נאמנים, אף מחמת ממון דמגו מועיל גם היכא דמע"ר, ע"ז לא הקשה רבא ולא היה לו לנייד מדעת רמב"ח בל"ק מזה, וכבר הקשה כן בס' הפלאה, וע"כ נ"ל דהטעם דנתן רבא דא"נ מחמת ממון דאאמע"ר רצה בזה לא דמש"ה א"נ אלא כיון דאאמע"ר, ממילא שוב א"נ מטעם כיון שהגיד כו' והוא למ"ש רש"י ז"ל בפירוש קושית רבא כיון שהגיד כו' בזה"ל אבל רישא באכ"י יוצא ממ"א כו' כולה חדא הגדה הוא, ומדלא כתב בפשוט דרישא לא מטעם עדות נאמנים מה שמגידים שנית אלא משום המגו דאית להו משמע דס"ל לרש"י דכל דשייך ביה כיון שהגיד כו' גם במגו א"נ לחזור ולהגיד, וי"ל מעתה דהענין כך דכל שהגדתם השניה היא בגדר עדות ש"ך ביה לומר כולה חדא הגדה, אבל אם בהגדה השניה הוטר גדר העדות ל"ש ביה כולה חדא הגדה, דהגדת עדות לחוד ודבור שאינו עדות לחוד, וע"כ מה שא"ר דא"נ מחמת ממון דאמע"ר, היינו כיון דבהגדה זו דבר נוגע על עצמו ולעצמו הוא קרוב, ואין לדבור זה גדר עדות ול"ש לצרפי אל דבור ראשון שהוא עדות לומר דכוליה חדא הגדה, וממילא נפל שוב תחת סוג כיון שהגיד כו' ומיושב מה שנתקשינו בהבנת דברי רש"י שפירש אאמע"ר משום דקרוב לעצמו דאה"נ דלאו מטעם זה א"נ לגבי השטר, לדבר דל"ש דהוא קרוב לו נאמן ובפרטות הכא דאית ליה מגו דנאמן אלא דאאמע"ר גורם שלא יהיה דבור זה הגדת עדות וממילא א"נ כיון שהגיד, ובזה גם מגו אינו מועיל כמו שדקדקנו מדברי רש"י דלעיל מיניה. ומיושב מה דנטה רבא גם בזה מדברי רמב"ח וסבר דמחמת ממון גם במגו א"נ אף דלא הקשה על זה מאומה. די"ל דבקושייתו כיון שהגיד כו' מוקשה גם חלק זה של דברי רמב"ח, דהא גם רמב"ח ס"ל אאמע"ר דמשו"ה אמר דמחמת ממון א"נ בסיפא. אלא דברישא ס"ל דמ"מ נאמן במגו, וע"ז בעצם לא היה קשה קשיא לרבא דגם הוא מודה דמגו מועיל גם היכא דמע"ר אבל הוא מעצמו מופרך בפרכת כיון שהגיד כו' דכיון דמודה רמב"ח דאאמע"ר שוב לא הוי חדא הגדה, עכ"ל.

ג. קושיא על ביאור הגרש"א ודברי הש"ש

והנה בעצם קושייתו שיהיו נאמנים לגבי השטר דהא אינם קרובים לגבי השטר כבר הקשה כן רעק"א עצמו לעיל שם בדו"ח וכן בחוספותיו למשניות (יבמות פ"ב). וכן הקשה בשב שבעתתא (שמעתא ז' פ"ה) וכוונתם דנהי דלא שייך כאן פלגין דיבורא מהטאעמים המבוארים בתוס' שם כתובות י"ח ע"ב ד"ה ואין, מ"מ עדיין שייך כאן פלגון הנאמנות. ולגבי השטר נאמין כל הגדתם, דהא אין קרובים לגבי השטר ולא שייך לומר לדברך רשע וקרוב אתה ופסול לעדות, שהרי נאמנותם בתורת מגו ולא בתורת עדות, עיי"ש בדבריהם שהוכיחו כן.

אמנם מה שתירץ דלרבא הגדתם אנוסים היינו הוא מדין עדות ולכן מחמת ממון שמשמים עצמם רשעים לא שייך פלגין הנאמנות דהא לדבריהם הם פסולים לעדות,* עדיין קשה מהא דמבואר לקמן בגמ' י"ט ע"א דלר' מאיר עדים שאמרו להם

חתמו שקר ואל תהרגו יהרגו ואל יחתמו שקר, ומבואר שם בשמ"ק בשם הרמב"ן והרשב"א שהוא מדת חסידות ובודאי אין נפסלין לעדות, ומ"מ לא פלגינן הנאמנות. וכבר הקשה כן בש"ש שם ותי' ז"ל ולכן נראה דהא דכתב הרשב"א בהא דאמר רב חסדא קסבר רבי מאיר עדים שאמרו להם חתומו כו', וקסבר ר' מאיר אפי' בכה"ג אין אדם משים עצמו רשע שאינו חסיד, היינו דוקא ההם דאין נאמנין לומר בתורת עדות אנוסים היינו מחמת נפשות דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אלא כל שאין כת"י יוצא ממקום אחר ואמרו כת"י הוא זה, אבל קטנים היינו פסולי עדות היינו אין נאמנים לחכמים אלא בתורת מיגו דאי בע' שתקי, ולר' מאיר שם אין נאמנים משום דתורת מגו לא מהני כיון דשלא כדין עבדי הו"ל מגו במקום חזקה דאמרינן מסתמא כדין וכשורה עבדי, והיינו דמגו הוא דלא מהימני בכך, אבל כל היכא שנאמן בתורת עדות ממש לא מיפסל אלא היכא דמשוי נפשיה רשע הפסול לעדות, הא היכא דמשוי נפשיה רשע דלא מיפסל לעדות הו"ל שפיר עד וכמו שהוכחנו מהך דיבמות דף כה, עכ"ל.

ד. קושיא על שיטת הראשונים שאדם מע"ר במיגו

הרי שנחלקו הגרש"א והש"ש אי הגדתם אנוסים היינו הוא בתורת עדות או בתורת מגו, דלרש"א אינו יכול להיות מתורת מגו משום דאין חוזר ומגיד וא"כ הוא בתורת עדות, ולהש"ש וכן דעת רעק"א עצמו שם בדו"ח דאינו חוזר ומגיד בתורת עדות אבל בתור מגו מהני. ** ומ"מ שטת הראשונים דאדם משים עצמו רשע במגו עדיין קשה, דלפי רש"א הא דאינם נאמנין באנוסין מחמת ממון הוא משום דלא הוי עדות ומטעם מגו הוי ליה חוזר ומגיד ולכן לא פלגינן הנאמנות, משא"כ הראשונים הסוברים דאדם משים עצמו רשע במגו היינו משום שפלגינן הנאמנות שאין צריך שם לדין עדות וא"כ בדברי ר"מ שממדת חסידות עדיין הם כשרים לעדות אמאי לא נפלוג הנאמנות וכמו שהקשה הש"ש. ולפי הש"ש הרי הא דלא פלגינן הנאמנות לר"מ הוא משום דהוי מגו במקום חזקה היינו חזקת כשרות שאינו רשע, וא"כ זה שייך בכל משים עצמו רשע במגו שאינו נאמן משום שהוא מגו נגד חזקה, ורבנן פליגי עליה דר"מ רק בהא דעדים שאמרו להם חתומו וכו', וא"כ שטת הראשונים שנאמן בכה"ג צ"ע ממ"נ. וע"ע בס' ברכת שמואל יבמות סי' י' מש"כ בשם הגר"ח ז"ל, וגם דבריו לא יעלו לשטה זו של הראשונים עיי"ש.***

ה. יישובים לקושיא עפ"י האו"ש והקה"י

ונראה ליישב עפ"י מ"ש באור שמח (פי"ב ה"ב מהל' עדות) ליישב קושיית רעק"א דנפלוג הנאמנות. וז"ל: או דהסברא כפי מה שפירש ר"י בתוספות דף י"ט ד"ה אמר רב נחמן במודעה דכיון שהשטר נכתב לפי דבריהם ג"כ כדין תו לא מהימני אפילו במיגו, וכאן כיון דהשטר נכתב ונחתם בעדים כמוהם אשר כשרים הן לכל עדות שבתורה ולמיחשדינהו ג"כ לא מבעי למיחשדנהו דאינן פסולים, ונעשה באופן כזה אשר לא נוכל להאמין כלל לדבריהם אשר יעידו את"ז המעשה כאשר הוא בעצם

לדבריהם, תו הוי כאלו אמרי דהשטר נכתב ונחתם כדין וכשר ולא מצי לעקור העדות אף במיגו ודוק, עכ"ל.

ואם כי עדיין יש לחלק בין מודעה לנדון דידן, מ"מ לפי דבריו א"ש שיטת הראשונים דבמגו אדם משים עצמו רשע, ורק בסוגיין הוי כאלו אמרי דהשטר נכתב ונחתם כדין וכשר ולכן לא מהני מיגו וכמו במודעה הוי דבריו.

עוד יש ליישב עפ"י מ"ש בס' קהלות יעקב למרן הגר"י קנייבסקי שליט"א כתובות סי' י"ד בישב קושיית הרעק"א וז"ל תיהדר קושיית הגרעק"א ז"ל לדוכתה דגבי אנוסים היינו מחמת ממון נפלוג הנאמנות להאמינו לענין פסלות השטר ולא לענין לפסול את עצמו, מיהו לפי מה שתירצו התוס' בהא דלא פלגינן דיבורא [לומר אנוסים אבל לא מחמת ממון אלא מחמת נפשות] משום דכיון דקיום שטרות דרבנן לא פלג"ד לפסול את השטר ה"נ י"ל דמה"ט לא מפלגינן הנאמנות לפסול את השטר כיון דקיום שטרות דרבנן, עכ"ל.

ולפי"ז נמי הא דאינו משים עצמו רשע במיגו הוא רק בסוגיא דידן לגבי קיום שטרות דלא מפלגינן הנאמנות, משא"כ בעלמא סברי הני ראשונים דאדם משים עצמו רשע במיגו משום דמפלגים הנאמנות. ועיי' בק"ה. להלן שם סי' ט"ו אות ה' שנחקשה בשיטת הראשונים הנ"ל ולא תירץ, ולפי דבריו עצמו כאן שפיר מיושב ודו"ק.

אמנם קושיית ההפלאה והגרש"א אמאי נייד רבא מסברת רמב"ח דנאמן להשים עצמו רשע במגו במקומה עומדת, דאם אמנם סברת רבא כדברי האור שמח או הקה"י צ"ע סברת רמב"ח, וגם אם נסביר הסברא אכתי אינו מובן מה זה תלוי בדינו של רבא דאינו חוזר ומגיד וכקושיית ההפלאה.

ו. קושיית הדברי יחזקאל ויישובה

ונראה ליישב דהנה בס' "דברי יחזקאל" (להגר"י ברנשטיין ז"ל סי' י"ט) כתב וז"ל: מה שחקר מעכת"ה לרמב"ח דס"ל בכתובות (דף י"ח) דעדים שבשטר יכולים לחזור ולהגיד אם בעי בחזרתם כל תורת עדות וכל הפסולים להעיד בתחלתן פסולין נמי לחזרתן או דלמא לבטל הגדתן ראשונה לא בעי תורת עדות כלל. והביא ראיה ממ"ש התוס' עלה דאמר רמב"ח אמתניתין ל"ש אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון אבל מחמת נפשות נאמנין וכ' התוס' ד"ה ל"ש דטעמא דאנוסים משום דמשו נפשיהו רשעים וקטנים כדרשב"ל ופסולי עדות משום דמלוה גופיה מידק דייק כדאמרין בסמוך יעו"ש.

ודבריהם צ"ע, דבשלמא למסקנא דקאמר טעמא דקטנים ופסולי עדות אינן נאמנין משום חזקה היינו משום דכבר מסיק דאין חוזרין ומגידין רק דברישא באנו להאמינן מדין מיגו ע"ז קאמר דהו"ל מיגו במקום חזקה וכמ"ש התוס' בסמוך אבל כאן לרמב"ח קיימין דס"ל דחוזרין ומגידין ואם כן מדין עדות באנו להאמינן ואם כן לא יועיל חזקה לפסול הגדתן דאם בכח הגדתן לחזור ולבטל עדות הראשונה כ"ש דבכחה לבטל חזקה דיפה כח עדות מכח חזקה. וע"כ דס"ל להתוס' דכאן אין חזרתן מתורת עדות כלל וכי' וכיון דאין הגדתן מתורת עדות כלל אם כן שפיר כתבו התוס' דכל שהוא נגד חזקה לא מהימני. ולפי"ז מוכח מכאן דכל שחוזרין ומגידין לא בעי תורת

עדות כלל, עכ"ד. הנה במה שהעיר ע"ד התוס' דאם מתורת עדות נאמנים לבטל עדות הראשונה כ"ש נגד חזקה, מצאתי שכבר עמד ע"ז בחי' הרי"מ בסוגיין והשאריר בצ"ע, וכו'. ובאמת שדברי התוס' עדיין אינן מיושבים אפילו לפי דברי כתר"ה שהרי אפילו נימא דלבטל הגדת ראשונה לא בעי תורת עדות כלל וכו' אם כן כ"ש דלא יועיל חזקה שלא להאמינן דאם יש בכח חזרתן לבטל תורת עדות שבהגדה ראשונה כ"ש דיועיל לבטל כח חזקה שבה וכו' ומעתה דברי התוס' תמוהים דאין ש"ך לפסול עדותן נגד חזקה וכו' ושיטת תוס' צ"ע, ג, עכ"ל.

וליישב דעת התוס' ע"כ צ"ל דהא דאינו חוזר ומגיד היינו משום דההגדה הראשונה עושה שאין ההגדה השניה נחשבת לא להגדת עדות ואף לא לטענה גרידא, *** אבל לו היתה נחשבת לטענה היתה ההגדה הראשונה בטלה, דהיא מיתלא תליא וקיימא בתנאי שלא יבטלנה בטענה, וא"כ דעת התוס' היא דרמב"ח בלישנא קמא נמי מודה דכיון שהגיד שוב אין להגדתו השניה דין עדות ובזה מודה לרבא, אלא שסובר דמ"מ אין ההגדה הראשונה מבטלת דין טענה גרידא, ולכן חוזר בטענתו שבה מיתלי תלי וקאי ההגדה הראשונה. אמנם באנוסים מחמת ממון אף דבכל התורה פלגינן הנאמנות, מ"מ אינה נחשבת לטענה לגבי חוזר ומגיד משום דהוא נגד חזקה כמ"ש הש"ש, וכן בקטנים היינו ופסולי עדות היינו דהוא נגד חזקה כמ"ש תוד"ה לא שנו, אינם נחשבים טענה לגבי דין חוזר ומגיד, ולכן ברישא דאינא מיגו דמשוי ליה לטענה נאמנין ודו"ק.

ז. דיון בהערה נוספת של הדברי יחזקאל

ועיין שם בס' דברי יחזקאל בהגה"ה על דברי התוס' בדף י"ח ע"ב ד"ה אין שכתבו דאינו נאמן במיגו היכא שחוזר ומגיד וז"ל בדו"ח תמה על דבריהם דמה זה ענין לאין חזרוין ומגידין דהא קושייתם לא היה דליהמני מדין עדות אלא מדין מיגו והא אנוסים מחמת נפשות יכולים לחזור ולהגיד ע"י מיגו לבד מאנוסים היינו מחמת ממון דאין אדם משים עצמו רשע יעו"ש ונראה דדוקא לרמב"ח נאמנין באנוסים מחמת נפשות דאין כאן חוזר ומגיד משא"כ לדידן דאין חוזר ומגיד סעדות שבשטר אינו מועיל אפילו ע"י מיגו ואע"ג דלרמב"ח ברישא דאיכא מיגו נאמנים לומר אנוסים היינו מחמת ממון אלמא דאפילו רשע נאמן במיגו ולא בעי תורת עדות היכא שנאמן מכח מיגו ואפילו קרוב ובע"ד נאמניו במיגו שאני התם דכל עיקר פסולן הוא מטעם דחסר להם תורת נאמנות משו"ה היכא דאיכא מיגו יש להם נאמנות מצד המיגו ולא מצד עדות ובנאמנות הבא מכח מיגו לא הצריכה תורה כל כשרות ודיני עדות, משא"כ מיגו במקום שחוזר ומגיד דהתם מלבד מה שאינו נאמן בחזרתו מטעם שחסר לו כח נאמנות על חזרתו שהרי הגדתו הראשונה סותרת חזרתו, גם אין בכחו לבטל הגדתו הראשונה אפילו באופן שאין ריעותא בחזרתו ולפ"ז אם אין בכח חזרה לבטל הגדה ראשונה אלמא דכל כך אלימא הגדת עדות שאין בכח אותם העדים עצמם לבטלה אפילו ע"י הגדת עדות שנייה כ"ש דאין העדות בטלה ע"י מיגו מהעדים עצמם דקילא מעדות, עכ"ל.

ולפי מה שנתבאר שפיר אפשר לומר דגם רבא דפליג על רמב"ח היינו משום דכיון שהגיד שוב בטל מהגדתו השניה גם דין עדות וגם דין טענה ובזה הוא דפליג על

רמב"ח, הא כל שבהגדתו השניה יהיה לה דין טענה כגון ע"י שיש לו מיגו, מודה גם רבא שהגדתו הראשונה מיתלא תליא וקיימא בטענה זו ובטלה למפרע כמ"ש.

ה. באור בדברי רש"י

ועיין בדו"ח רעק"א שם שתמה על הא דפי' רש"י דלרמב"ח אנוסים מחמת ממון אינן נאמנין משום דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשעים, ואמאי לא פי' כפשוטו דאף אם הם נאמנין אין ממש בעדותיהו דהא רשעים מעידים שהשטר פסול עיי"ש, וכן הקשה בתוספותיו למשניות יבמות פ"ב.

ונראה שדעת הגרעק"א דהא דחוזר ומגיד לרמב"ח הוא בתורת עדות דזה גם רמב"ח מודה שלאחר הגדתו הראשונה אין השניה נחשבת לטענה ורק מדין עדות יכול לחזור, וברישא המיגו משוי ליה לטענה גם באנוסים מחמת ממון, ומאידך גיסא אליבא דרבא דאינו חוזר ומגיד היינו שהגדתו השניה גם לעדות אינה נחשבת, וברישא המיגו משוי ליה לטענה ושפיר חוזר, זולת באנוסים מחמת ממון שגם מיגו לא משוי ליה לטענה, וכשיטת הראשונים דמיגו לא מהני היכא דמשים עצמו רשע או רק בנדון דידן כמ"ש להלן.

אמנם לפי מה שנתבאר גם לרמב"ח חוזר מדין טענה, ושפיר מיושב שיטת רש"י שכתב דלאו כל כמיניהו למשוי נפשייהו רשעים ולא סגי בהא דרשע פסול לעדות, דהא חזרתם לא מדין עדות הוא ודו"ק.

ט. יישוב הקושיות עפ"י השטמ"ק והש"ש

והנה בשטמ"ק שם י"ח ע"ב על קושיית הראשונים איך חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול מכריע המגו לר"מ והא מיבעי ליה בב"ב אי אמרינן מיגו במקום חזקה. כתב וז"ל: וא"ד אפי' תימא מיגו במקום חזקה אמרינן אבל הפה שאסר וכו' לא אמרינן דכיון שהעידו שזה כתב ידן וחזקה שאם הוא כתב ידן וההלואה אמת לא היו קטנים ולא פסולי עדות דמלוה גופיה מידק דייק ומחתים כי הדרי ואמרי פסולי עדות היינו לא מהימני שהרי הם כסותרים עדותם ודבורם הראשון וכחוזרים ומגידים דהא דבורא קמא הוא משמע בכח חזקה שלא היו קטנים עכ"ל שיטה ישנה, עכ"ל השטמ"ק.

מעתה שפיר י"ל כמ"ש הש"ש דגוונא דמשימין עצמן רשעים הוי ליה מיגו במקום חזקה, אבל כ"ז רק בנדון דידן של עדי קיום השטר דהוי כחוזרין ומגידין והפה שאסר וכו' לא אמרינן כמ"ש בשמ"ק, אבל בעלמא היכא דליכא הפה שאסר בחוזרין ומגידין עדיפא המיגו על החזקה, דהא קי"ל כרבנן דר"מ דמיגו עדיפא מהחזקה דלא הוי קטנים ופסולי עדות, עיי' בתוס' שם יט ע"ד ד"ה חזקה. והא דפליגי רבנן על ר"מ באנוסים מחמת נפשות, משום דלא סברי דעדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יגו וכו', הא במקום שמים עצמו רשע מודים דחזקה כשרות עדיפא ממיגו היכא דהוי הפה שאסר בחוזרין ומגידין כמ"ש בשמ"ק אליבא דר"מ. אבל במקום שאינן חוזרין ומגידין בהפה שאסר היכא דמשים עצמו רשע שוה דינם למיגו נגד חזקה שאינם קטנים ופסולי עדות. אף היכא דהוי הפה שאסר בחוזרין ומגידים, וא"ש שיטת

הראשונים דאדם משים עצמו רשע דמגו, והיינו היכא דליכא הפה שאסר בחזורין ומגידין.

וא"ש נמי קושיית ההפלאה ורש"א אמאי נייד רבא מסברת רמב"ח באנוסים מחמת ממון ברישא, דלרמב"ח הרי הא דחזורין ומגידין לאו מילתא היא, דהא יכולים לחזור בתורת טענה גרידא כמו שנחבאר, ושפיר מהני המיגו ברישא אף נגד חזקה היכא דמשוי נפשיהו רשעים, משא"כ לרבא דהא דחזורין ומגידין מילתא היא, לא אלימא המיגו נגד חזקה כשרות היכא דמשוי נפשדיהו רשעים, ולכן ברישא אינם נאמנים לומר אנוסים מחמת ממון, אבל אנוסים מחמת נפשות נאמנים במגו לא שוויי טענה, ואפי' קטנים היינו ופסולי עדות היינו מועיל המגו נגד חזקה כמ"ש תוס' יט ע"א ד"ה חזקה אף דהוי הפה שאסר בחזורין ומגידין, ורק נגד חזקה כשרות היכא דמשוי נפשיהו רשיעי לא מהני המגו כמ"ש הש"ש, וגם זה רק היכא דהוי הפה שאסר בחזורין ומגידין כמ"ש השמ"ק, ונתיישבו שפיר הקושיות בס"ד. וע"ע בס' שערי ישר שער ו' פרק י"א וי"ב ושער ז' פרק י"א ולדבריו מתיישבות הקושיות רק אם נימא שחזורין בתורת עדות ויש לדון בדבריו ואכמ"ל עיי"ש היטב.

אמנם הראשונים דסברי דאאמע"ר אפי' במגו, ע"כ דסברי דלרבא אינם נאמנים אף היכא דלא הוי הפה שאסר בחזורין ומגידין, וצ"ע אמאי לרמב"ח נאמנים. וראיתי בס' ח"י ר' שמעון יהודא הכהן לכתובות סוף סי' כ' שרוצה לפרש בדעת רמב"ח משום דלא חשיב כלל קיום בכה"ג אף שמשים עצמו רשע, ועיי"ש ריש סי' י"ח. ועכ"פ לשיטתם קושיית ההפלאה במקומה עומדת אמאי נייד רבא מסברת רמב"ח דאין זה קיום אף היכא דמע"ר, ומה זה תלוי בהא דאין חזורין ומגידין. ובשלמא הא דלא פלגינן הנאמנות לשיטתם ל"ק, דהיינו מטעמא דהש"ש דהוי מיגו נגד חזקה כשרות, אך קושיית ההפלאה קשה וצ"ע.

י. דין האומר שרפתי גדישו של חברי בשבת

והנה באומר שרפתי גדישו של חברי בשבת לשיטת הראשונים דאאמע"ר אף במגו ודאי דחלוק הוא משדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו וכן מאשת איש הייתי וגרושה אני דהם שני מעשים, והאומר ששרף גדיש של חברי בשבת הוא מעשה אחד, והיה מקום לומר שאין צריכין למגו בכגון דא. ובאמת עין הדו"ח רעק"א לקמן כתובות כ"ב ע"ב על התוס' ישנים שהקשה באמת באשת איש הייתי וגרושה אני אמאי צריכים להפה שאסר והא כל נאמנותה לא מטעם עדות ורק משום דשויה אנפשה חתיכה דאיסורא עיי"ש, וזה אפילו בשני מעשים, אמנם בשורף גדיש שנאמנותו מטעם הוצאת בעל דין, ודאי שאם נאמנותו לא מטעם מגו זקוקים אנו לסברא שזה מעשה אחד.

אך הרי לכאורה זה דומה ממש לכתב ידינו הוא ואנוסים היינו מחמת ממון, דגם כאן זה מעשה אחד והיינו שאומרים זה כתב ידינו וכתב ידינו היה באופן שאנוסים היינו מחמת ממון, וכן באומר ששרף גדיש חברי בשבת היינו שאומר ששרף הגדיש ושריפת הגדיש היתה בשבת, ולהדיא קאמר רבא למסקנא דאינו נאמן אף במיגו משום דאאמע"ר. **** ובאמת הסברא דבמעשה אחד לא בעינן למיגו ולכן לא שייך אאמע"ר, היא סברת רמי בר חמא בלישנא קמא כמ"ש לעיל מחי' ר' שמעון יהודא

הכהן ז"ל דלא חשיב כלל קיום אף שמשים עצמו רשע, ולפי"ז בשורף גדיש בשבת ג"כ לא חשיב כלל הודאת בע"ד לחיוב ממון אף שמשים עצמו רשע, אך להלכה הרי קי"ל כרבא א"כ סוגיא ערוכה דגם בכה"ג שייך אאמע"ר.

יא. חילוק מדברי קצוה"ח

ואינו ענין לדברי קצוה"ח סי' נ"ב בעדי קידושין שעברו על החרם, ששם לפי דבריהם שהם פסולים ורק הם היו עדי הקידושין נמצא דהוי קידושין בלא עדים, אם לא נקבל דבריהם שהיו עדים מחמת שעושים עצמם רשעים. ורק דהיה מקום לומר שנקבל דבריהם שהיו עדים אך לא פסולים, דהיינו שזרק לה קידושין פתאום כמ"ש המהרי"ט עיי"ש, וזה הרי תלוי אי אמרינן פלגינן דיבורא בחד גופא, וכנראה דקצוה"ח אזיל אי נימא דלא פלגינן דיבורא בחד גופא, א"כ אין מקבלין כלל עדותן שהיו עדים, נמצא דקידש שלא בפני עדים. אבל האומר ששרף הגדיש בשבת הרי ממ"נ, אי פלגינן דיבורא בחד גופא הרי לא נקבל דיבורו שאומר שהיה בשבת משום גמשים עצמו רשע, וא"כ היה בחול וחייב על הודאתו, ואי לא פלגינן דיבורא בחד גופא, הרי לא נקבל כלל דיבורו שהיה בשבת וחייב על הודאתו ששרף הגדיש, דבכה"ג פלגינן דיבורו לכו"ע, כמו באומרים כתב ידינו הוא זה ואנוסים היינו מחמת ממון, דלא פלגינן דיבורא בחד גופא לומר שאנוסין היינו מחמת נפשות כמ"ש תוס' שם כתובות י"ח ע"ב ד"ה ואין אדם וכו' בחד שינויאי עיי"ש בח"ש למהרש"ל, ואמרינן פלגינן דיבורא שכתב ידם הוא ולא היו אנוסין כלל, עיי"ש בראשונים בשמ"ק שביארו כן.

יב. דברי הנתיבות וישוב השגתו על קצוה"ח

שוב ראיתי בנתיבות המשפט סי' נ"ב סק"א במשה"א ביאורים הנדפס על השו"ע עם קצוה"ח שכתב כן בעיקר הדבר, אלא שחולק בכלל על דינו של קצוה"ח וז"ל גם מה שהסכים בקצוה"ח עם הדיעה שהביא המהרי"ט להכשיר בעובדא דידי' שנתנו חרם שלא יהי' שום עידי קידושין רק אותן שייחדו הקהל ובאו עדים אחרים שנתקדש בפניהם וכו' ועי"ז הקשה שם המהרי"ט וכו' דנהי דכשהזמינו פסולין אף בשעת קידושין מ"מ מה"ת לא נא' פלגינן דיבורא שנתקדש' בפניהם ולא הזמינו לעדים עי"ז כ' בקצוה"ח לחלק דאם נאמר דאם הוזמנו לעדים נעשו פסולין בשעת קידושין הרי הן כאומרינן שנתקדשו בפני עדים פסולין. והוי כאומרים לא נתקדש' והאיך נאמר שנתקדש' בפני עדים כשרים וזהו הוי כהוספות בדבריהם וכו'. ולפי דבריו אם באו ב' עדים ואומרינן שנתקדש' בפנינו רק רשעים אנחנו אינה מקודשת ותמוהים דבריו ואין בזה שום הוספה רק כיון דאין אדם משים עצמו רשע דאין שם עדות על עצמו כלל והוה כאילו לא אמרו כלל שהן רשעים רק שנתקדש' בפניהם והקידושין קיימין דבמה שאמרו שנתקדש' בפניהם דסתמו כשרים הן מקודשת וראי' לזה מכתובות גבי עדים שאמרו כת"י הוא זה ופסולי עדות היינו דנאמנין לפסול השטר וכ' הר"ן שם דאם אמרו פסולי עדות מחמת עביר' דפלגינן דיבורא וכן ק"ל בח"מ סי' מ"ו וה"נ הרי השטר תלוי בהא דאם פסולין הן השטר לאו שטר הוא לענין משעבדי כמו שהקידושין אינן קידושין בעדים פסולין ואפ"ה אמרינן פלגינן דיבורא, עכ"ל. (בנתיבות המשפט

הנדפס בפני עצמו ליתא זה ושם איתא בקיצור השגותיו על קצוה"ח כמו שהובא במשובב נתיבות שם עיי"ש ונראה בעליל שהנתיבות הנדפס על השו"ע עם נושאי הכלים הוא מהדורא תניינא של הנתיבות שתיקן דבריו מרן בעל הנתיבות זיע"א להסיר מעליו השגות הקצוה"ח במשובב נתיבות עיי"ש היטב בכל דבריו ודו"ק).

אמנם לפי מה שנתבאר הרי אם באו שני עדים ואומרים שנתקדשה בפנינו רק רשעים אנחנו, וכן בגוונא דהר"ן שאומרים כתב ידינו הוא זה ורק שהיו פסולי עדות מחמת עבירה, יודה גם קצוה"ח דלא מקבלין דיבורן שהיו רשעים ונשאר רק הדיבור שנתקדשה, וכן לא מקבלים דיבורן שהיו פסולי עדות בעבירה ונשאר הדיבור כתב ידינו הוא זה, ושפיר פלגינן דיבורא. אבל בגוונא של קצוה"ח שבאו עדים שנתקדשה בפניהם שהוזמנו לעדות ועברו על החרם, הרי כאן אם פלגינן דיבורא ולא נקבל הגדתן שהיו עדים הרי הוי קידושין בלא עדים, ואם נקבל דיבורן שהיו עדים ורק לא הוזמנו הרי זה פלגינן דיבורא בחד גופא, ואזיל הקצוה"ח לשיטה דלא פלגינן בחד גופא.

יג. דברי הקובץ שיעורים ומסקנא לדינא

ומצאתי שכ"כ בס' קובץ שיעורים לב"ב אות תנ"ג ותנ"ה ז"ל ובקצה"ח סי' נ"ב הביא משו"ת מהרי"ט אם היה חרם שלא לראות קידושין בלא ב"ד ועברו העדים וראו הקידושין וכו' ועוד כתב מהרי"ט דאפילו אם היו פסולין בשעת ראייה מ"מ נימא פלגינן דיבורא שראו הקידושין פתאום ולא עברו על החרם, ובקצה"ח כתב וכו' אבל אם נאמר דכבר היו פסולי בשעת קידושין לא שייך פלגינן, דהא לפי דבריהם היו קידושין בפני עדים פסולין דאינן קידושין כלל, ואיך ניקו אנן ונאמר שהיו קידושין, ולפי מ"ש דבכל מקום דפלגינן אין אנו מקבלין הגדתו על עצמו כלל, והוי כאילו אמר סתם, פלוני רבע ואינו ידוע למי, ומה שהגיד על עצמו מסלקין לגמרי, וה"נ כשאומרים ראינו קידושין וגם עברנו על החרם, הגדתם האחרונה כמאן דליתא דמי ואינה אלא דברים בטלין, וממילא הוי כאילו אמרו סתם ראינו קידושין, דבכה"ג ודאי מקבלין עדותן, ולא ניוחש מעצמנו שמא עברו על החרם, דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וכו' ובעיקר הדבר לומר פלגינן שראו פתאום ולא נתכוונו לראות, הנה לפי מ"ש בתוס' סנהדרין ט' גבי פלוני רבעני לרצוני, זה תלוי בפלוגתא אי פלגינן בחד גופא עיי"ש, והרא"ה כתב בשיטה כתובות י"ח דבעדות לכו"ע לא פלגינן בחד גופא וכו', עכ"ל.

נמצא דבאומר ששרף את הגדיש בשבת שלא הוי פלגינן דיבורא בחד גופא, לכו"ע נאמן ששרף הגדיש, ואינו נאמן שהשרפה היתה בשבת, לשיטת הראשונים דאף במגו אאמע"ר. ועיי"ש בקובץ תחומין ד' עמ' 348 שהצריך עיון לדבריו מהש"ק יו"ד סי' קס"ט סקע"ט במודה שלוח בריבית, וכתב שצ"ל שמדבר באופן אחר. ואיני יודע לאיזה אופן נתכוין, ולפי מ"ש הדברים כפשטן.

יד. חדוש בשטת הראשונים שאדם מע"ר במגו

והנה לפי מה שנתבאר לעיל היה נראה להוסיף ולחדש לכאורה, דאף לשיטת הראשונים דאדם מע"ר במגו יש מקום לומר דבאומר ששרף גדישו של חברו בשבת

יהיה חייב. דהרי באמת קשה לשיטה זו ממסקנת הגמ' בכתובות י"ח ע"ב דברישא אינו נאמן באנוסים מחמת ממון אף דהוי מגו דהפה שאסר וכמו שהקשה הגרש"א. ולפי מ"ש ליישב עפ"י האו"ש והקה"י זה אינו שייך בנדון דידן, דכל דבריהם הם רק בקיום שטרות, וכן לפי השערי ישר זה רק בעדות, אבל בהודאת בע"ד שאין זה עדות פלגינן הנאמנות במגו עיי"ש שער ו' פ"ב. אך לפי מ"ש לתרץ עפ"י השמ"ק והש"ש דאינן נאמנין משום דהוי כחוזרין ומגידין ולכן הפה שאסר וכו' לא אמרינן, לכאורה גם במודה ששרף הגדיש שהודאת בע"ד כמאה עדים דמיא, הרי בהגדתו שהיה בשבת חוזר מהודאתו לחיובא שכמאה עדים דמיא, ואף שהודאת בע"ד אינה הגדת עדות שיהיה דין אינו חוזר ומגיד, אך הרי גם בגוונא דהשמ"ק במגו אין הדין דחוזרין ומגידין, ורק היכא דהוי חזקה נגד המגו מצרפינן לזה דהוי כחוזרין ומגידין, והיינו דאלימא הגדתם הראשונה ואפשר אף דהוי כמגו במקום עדים, ועכ"פ הפה שאסר וכו' לא אמרינן. וי"ל דגם בהודאת בע"ד היכא דמע"ר דהוי חזקה כשרות נגד המגו, שפיר מצרפינן לזה דהוי חוזר מהודאתו שהיא כמאה עדים ואלימא מחזרתו, ואפשר נמי דהוי כמגו במקום עדים ועכ"פ לא אמרינן הפה שאסר וכו'. ובשלמא לתי' הגרש"א שאינן נאמנין בחזרתן רק בתורת עדות דחדא הגדה משום הדין דאין חוזרים ומגידין, ולכן היכא דמע"ר דאינו עדות נשאר הדין דאינו חוזר ומגיד וע"ז לא מהני מגו, משא"כ בהודאת בע"ד שאין זה הגדת עדות, שפיר יכול לחזור במגו היכא דמע"ר. אך לפי השמ"ק י"ל דאין זה מצד הדין של אינו חוזר ומגיד בדין עדות, אלא כל דהוי חזקה כנגד המגו אלימא הגדתו הראשונה היכא דחוזר ממנה, וכן משמע לכאורה מדקדוק לשונו של השמ"ק שכתב דהוי כחוזרין ומגידין וי"ל דו"ק. אמנם לדינא הרי כבר פסק הרמ"א ביו"ד סי' קס"ט סעיף כה דנאמן הלוה לומר שלוח בריבית, הרי להדיא דאף בהודאת בע"ד אמרינן מגו היכא דמע"ר דו"ק. אלא דמ"מ י"ל לפי מה שנתבאר, דכל הראשונים מודי דאדם מע"ר במגו, והיינו בגוונא דהתוס' בכתובות י"ט באומר אמנה והתוס' בכתובות ס"ג באומרת טמאה אני ברצון שהביא הגרש"א, ולא פליגי אלא במודה שלוח בריבית שהביא הנתיבות בכללי מגו שלו סי' פ"ב אות כה מהש"ק ביו"ד סי' קס"ט סקע"ט. והיינו לראשונים דאינו נאמן הוא משום דהכא שאני דהוה חזרה מהודאת בע"ד ע"י הפה שאסר וכמ"ש מהשמ"ק, ואידך ראשונים סברי דגם בכה"ג נאמן להשיב עצמו רשע במגו. (ומה שהביא הש"ך בחו"מ סוף סי' פ"ב אות כ"ד ראיא דאאמע"ר דמגו מהא דפלוגי רבעני לרצוני ושם לא איירי בחזרה מהודאת בע"ד ע"י הפה שאסר, הרי כבר דחה ראייתו הגרש"א בדו"ח שם עיי"ש). ולפי"ז מיושב מה שנשארנו בצ"ע לעיל סוף אות ט' עיי"ש.

טו. סכום

ולפי כל מ"ש יוצא היכא דמע"ר במגו, כגון בטוען אמנה או באומרת טמאה אני ברצון, שטת התוס' בכתובות י"ט וס"ג דנאמנים. ובאומר שלוח בריבית מחלוקת הראשונים הובא בש"ך יו"ד סי' קס"ט סקע"ט ומשם בכללי מגו של הנתיבות סי' פ"ב אות כ"ה, ואפשר שרק כאן נחלקו, אך באומר אמנה ובאומרת טמאה אני ברצון יודו לשטת התוס'. אמנם באומר שרפתי גדישו של חברי בשבת זה תליא במחלקת הראשונים באומר שלוח בריבית.

הכנים כוונה זרה בדברי הגרש"א, דכאילו בכה"ג דאומרים אנוסים היינו מחמת ממון אין ע"ז תורת עדות משום דלדבריהם רשעים נפסלים לעדות וכו'. וזה ודאי אינו דהרי גם בפלוני רבעני ג"כ לדבריו רשע הוא ואעפ"כ מוזלקים דבריו ואמאי לא נחלק הנאמנות. ולא בא אלא לומר, בדעצם חת"י שזמן יש עלי' דין הגדה, בין שיש אפשרות לקיים ובין שאין כת"י יוצא ממק"א. אלא בהאי גוונא שצריך קיום, נותן לראות מה שאומר כת"י הוא זה כהמשך העדות של החתימה וכאילו אמר בשעת החתימה עצמה, אני רק רואה את חת"י בתור סתם כתיבת שמי, אבל אין זה מתייחס למה שכתוב לעיל כאילו לאשר זאת. ע"כ דבריו מתקבלים, כפי שהביא פירוש רש"י בזה "כולה חדא הגדה" ולכן, כשישים עצמו רשע בדבריו עכשיו, זה אי אפשר לראות כהמשך דבריו הקודמים וביאורם דהשתא עתה צריך להכניס שינויים הסותרים את האמור קודם וע"כ אין לראות זאת כהמשך בתור ביאור מה שאמר. וכיון שכן אנו רואים דבריו הראשונים גמורים וזו אינה אלא חזרה וקיימת בזה ההלכה כיון שהגיד וכו'. וזהו שכתבו התוס' בתירוץם דהגרע"א התקשה בדבריהם בראש הדיבור בדו"ה שם).

לנו כטונת הגרש"א בזה, שכשאומר אנוסים היינו מחמת נפשות רצה לומר שלא היתה כוונתם בחתימה לאשר את האמור בשטר, אעפ"י שידעו שהאיש שמאנסם לזה ישתמש בחתימתם למטרה זו. אך לא שהם כווננו לזה, והם לא רצו אלא להפטר ממנו ע"ז, והרי זה כמו שחותם על שטר ומוסיף ביאור שרק במקרה חתום הוא תחת נוסח של שטר, ולאמיתו אינו אלא רוצה לאמן ידו בחתימת שמו, וע"כ בזה יש לראות כאילו המשך מה שחתם כי זהו הסבר לזה, וכיון שאין כת"י ממק"א ניתן לראות זה כהסבר והמשך ולא כחזרה ומגיד. משא"כ בשאומר מחמת ממון, הרי הם אומרים שאכן חת"י היחה מכוונת מצדם לאשר את הכתוב לעיל, וממילא בדבריהם החתימה מאשרת את הכתוב, והרי זה הגדה גמורה. ומה שמוסיפים עכשו שלמעשה לא הי' זה נכון, עדות זו באה לסתור מה שכווננו באותה שעה להגיד בחתימתם, ע"כ הר"ז בגדר חזרה ומגיד.

לדעתו הדברים אינם מדויקים. אמנם בדברי הגרע"א, כך הבינים בנו הרב המו"ל שהקדים לדברי הגרש"א שמביא הערה שדבריו אינם עולים בקנה אחד עם מה דהוי פשיטא ל' להגרא"ע אבל במחכ"ת הם שני דברים שונים. כי הגרע"א באמרו בקושיתו "וא"כ מה זה ענין שאין חושים ומגידים, דהא אנוסים מחמת נפשות יכולים לחזור ולהגיד", אין כוונתו לומר שככה"ג למרות שהם חוזרים ומגידים, יכולים לעשות כן כל שאין משימים עצמם רשעים, דזה ודאי לא יתכן, דהלכה זו שלמדנו מהכתוב שאין חוזרים ומגידים נאמרה באופן מוחלט, שאין עדות אחר עדות, אפילו כשלדבריהם טעו טעות מוחלטת בדבריהם הראשונים, ולא עושים עצמם רשעים לפי דבריהם כיום. אלא שרוצה להוכיח דגם להבא ששייך בזה כיון שהגיד בסיפא כשכת"י יוצא ממק"א. וזה רק לגבי הסיפא, משא"כ ברישא שאין כת"י יוצא ממק"א, כל עוד שאין קיום לשטר, הרי זה בגדר שאין כאן עוד הגדה, דזה מוכח ממה שנאמנים לומר כת"י הוא זה אבל אנוסים היינו מחמת נפשות. דאל"ה גם מחמת נפשות לא הו"ל לקבל דבריהם. ומכיון שאין זה עדיין כיון שהגיד, הוקשה לגרע"א דא"כ מאי נפ"מ במה מנמקים את אי-קיום חתימתם, אם זה מצד שהאנוס הי' מחמת נפשות, שהיה מותר להם לעשות, או מחמת ממון שהי' אסור להם לעשות, עכ"פ כיון שאין כאן קיום אין כאן הגדה, וממילא אין כאן כיון שהגיד, אמאי לא יקבל דבריהם, באשר לשטר, אם כי לגבי עצמם נבין בזה הגדר של אאמ"ר, וברור שלא נפסלם לעדות ע"י דבריהם אלה. וזה תוכן קושיתו. א"כ לא מצינו בדבריו שכאילו מינו, ואפילו מסוג של הפה שאסר וכו' שיועיל לסתור עדותם של עדים. ותיורצו של הגרש"א נתבאר בהערה הקודמת. עי"ש.

קשה לראות באמור הסבר לדברי התוס', מה פירוש שיש כאן "טענה נגד עדים, שהעדות כאילו "בתנאי שלא תבטלנה טענה", אם עדות עדות, ועדים כשרים שנתקבלה עדותם לפנינו, אינו "טענה" יש בכוחה לבטלם, ומה שייך כאן "תנאי", וכל זה אינו אלא מן המתמיהים.

ואשר לצ"ע של ה"דברי יחזקאל" נראה גוה אמנם ברור שגם רב"ח לא התעלם מהכלל של כיון שהגיד וכו', אלא דס"ל דזה אמור רק במובן זה שלבטל זה שאמר אינו יכול. אך להעמיד נגד האמור עדות חדשה, בזה יש לדון דגם כשהגיד יכול לומר דברים שהם סתירה לקודמים, נדון בזה בדר תרי ותרי. אלא שלזה יש מגלבה, דאחרים המכחישים את הקודמים מצו? גם להעיד שעי"ז הראשונים הם עדי שקר ורשעים וכו', ואין זה פוגע בתרי ותרי, אלא כן הם עצמם, שאינם יכולים

לישוי נפשייהו רשיעי, וע"כ כל שע"י עדותם השניה נעשים רשעים, אין עדות זו יכולה להתקבל. אך כל אור, גם לפי דבריהם עכשו, אין זה אלא לסתור את העדות, אבל אינה באה לעשותם רשעים שפיר ניתן לקבל עדותם זו, ונדון בזה מדין תרי ותרי.

וע"כ אם אומרים שהיו אנוסים מחמת ממון, דעושים עצמם רשעים, אינם נאמנים. וכן שמעידים קטנים היו וכו' דיש חזקה מצד המלוה, אינם יכולים לסתור החזקה, כי ע"י חזקה זו אנו רואים השטר מוחזק ככשר, ובכל תו"ת אמרין אוקי אחזקה, אבל כשאומרים אנוסים מחמת נפשות היו, דעי"ז אינם באים לספול מעשה העדות, רק מתיחסים לגבי השטר, וע"ז אין חזקה מצד המלוה שהרי לפי"ז שקר הדבר ולא היו דברים מעולם, יש לקבלם ולדון בדין תו"ת, ולא נוציא ממון ע"י שטר זה כנלע"ד בישוב דברי התוס'.

**** גם בפשטות אין הדמיון עולה יפה, שכן קיום החתימה ואישור השטר ע"י קיום החתימה, תרי מילי ניהו, דמה שאומרים כת"י זה, בזה מתאשרת החתימה, דגם מה שמוסיפים שהיו אנוסים, אינו פוגע ונוגע בקביעת אמיתות החתימה. וא"כ הא דאומרים דאנוסים היו היא מילתא אחרייתי ואילו לגבי שרפתי גדישו בשבת, שריפת הגידש עדיין אינה אומרת כלום באשר לחיוב התשלום שהרי יש לברר מתי התקיים הדבר, האם היה הדבר בחול או בשבת, באופן שהמשך קביעת הזמן שבדבריו הוא חלק בלתי נפרד מקביעת העובדא באשר לחיוב.

אך כאמור לעיל בהסברת הגרש"א, הדיון בזה הוא מצד כיון שהיגד וכו' כיון שאינם נחשבים כממשיכי העדות, ממילא השטר מתקיים ולדבריהם לסתור המשמעות של האיזור אין תוקף בגלל שאין חזר ומגיד ובוזה ל"מ מיגו לסתור עדות.